

Patienten

av Christian Lanciai,

episod i tio scener,

efter en novell av Erich Maria Remarque.

Personerna :

Helena Spielberg, konsertpianist

David Sandmann, läkare

Syster Alice
Ett bud
Harriet
Daniel Bucholtz
Bartender
Monica Balinsky
Dick

Handlingen tilldrar sig vid en kurort i schweiziska Alperna på 1920-talet.

Scen 1. Doktor Sandmanns mottagningsrum.

Helena Var är jag? Hur kom jag hit? Vad gör jag här?

David Ni kom hit på anmodan av er professor. Han vill er bara väl. Ni är tyvärr inte riktigt frisk, fröken Spielberg.

Helena Jag vet. Men vart har han då skickat mig?

David Ni är på sanatoriet Schlossmühle för att bli frisk i den friskaste luften i Europa i dess allra friskaste klimat.

Helena Hur sjuk är jag?

David Ni är inte sjukare än att ni kan bli frisk. Det är vår plikt att få er frisk, ty det är i hela världens intresse att ni blir det så att ni kan återgå till arbetet.

Helena Men jag känner mig helt frisk nu.

David Det är ett gott tecken. Men ni måste ju ha blivit medveten om hur sjuk ni var, när ni kollapsade i ett hostanfall på scenen.

Helena Tuppade jag av?

David Ja. Ni måste bäras ut. Man kallade på ambulans då ni förblev medvetslös, och er professor såg till att ni omgående kördes hit.

Helena Jag måste tillbaka till arbetet. Jag har inte tid att vara sjuk.

David Ni kan inte arbeta och vara sjuk. Ni måste ha varit medveten om sjukdomen länge. Hur länge?

Helena Jag försökte förtränga det. Jag försökte kväva mina hostanfall. Jag försökte ignorera symptomen. Hur sjuk är jag? Är det allvarligt?

David Ja, det är allvarligt, men inte allvarligare än att ni kan bli frisk. Men för att bli frisk måste ni iaktta en strängare disciplin än under hela er yrkesbana.

Helena Är det då tuberkulos?

David Ja, det är tuberkulos.

Helena Det var det jag fruktade. Jag hoppades att det inte var så allvarligt. Jag ville tro att det bara var en förkylning. Jag lurade mig själv.

David Ingen kan lura sig själv i längden.

Helena Hur länge måste jag stanna här?

David Det beror alldeles på hur snabbt ni kan bli frisk.

Helena Jag kan inte stanna här. Det måste ni förstå. Jag kan inte leva utan mitt arbete.

David Ni måste ge er själv chansen att bli frisk. Ni vet ju att ni inte kan fortsätta arbeta om ni ständigt måste bli avbruten av hostanfall och blodstörtningar.

Helena Hur allvarligt är det? Jag måste få veta sanningen. Är jag döende?

David Nej, ni är inte döende. Ni är alltför levande för att kunna dö. Men för att kunna fortsätta leva måste ni bli frisk.

Helena Hur länge måste jag vistas här? Jag kan inte acceptera något som helst frihetsberövande.

David Det är det sista vi vill beröva er. Ni är fullständigt fri. Sanatoriet är inget fängelse. Ni kan röra er fritt och vandra ner till byn om ni vill. Vi måste rentav uppmuntra långa promenader i den friska luften. Men ni får inte anstränga er.

Helena Hela mitt liv var en enda stor överansträngning.

David Därför blev ni sjuk. Överansträngningar kan behövas ibland, men om de övergår till ett sammanhängande kroniskt självplågeri måste kroppen ta stryk.

Helena Men jag lever bara när jag arbetar.

David Jag vet. Därför vill vi rädda ert arbete.

Helena Kan ni rädda det med att avhålla mig ifrån det?

David Fröken Spielberg, jag är mera insatt i ert fall än ni tror. Jag är personligen engagerad i er verksamhet, jag har alla era grammofoninspelningar, ni kan knappast ha någon trognare beundrare än jag, så ingen kan vara mera angelägen om ert tillfrisknande än jag, som lyckligtvis råkar vara kvalificerad lungläkare med tuberkulos som specialitet, varför jag troligen är mer angelägen om er räddning än ni själv.

Helena Men jag måste få öva varje dag. Annars rostar och förfaller jag.

David Ja, men högst en timme.

Helena Jag är van att träna sju timmar dagligen.

David Därför blev ni sjuk. Ingenting är bra i överdrift, inte ens musik.

Helena Tvärtom. Ju mer man övar, desto bättre blir musiken, och desto bättre mår man själv.

David Det är tyvärr inbillning. Övermått är alltid skadligt, vad det än gäller.

Helena Men musiken kräver det! Fingrarna kräver ständig övning precis som vilket maskineri som helst, som i brist på övning måste stanna och upphöra att fungera. Men det kan väl inte ni förstå som inte är musiker.

David Jag råkar faktiskt vara amatörmusiker vid sidan om. Jag har till och med spelat era egna kompositioner.

Helena Tycker ni om dem?

David Jag förstår dem och kan njuta av dem.

Helena Hur kan ni då förvägra mig rätten att få arbeta så mycket jag vill? Ni måste ju förstå att kreativitet inte kan hållas tillbaka.

David Men överdrifterna är sjukliga.

Helena Vilka överdrifter?

David Ni har en tendens till grandiositet. Ni vill gå över alla gränser. Er frihet är självsvåldig i sitt hänsynslösa krav på gränslös oinskränkthet.

Helena Det har jag gemensamt med alla konstnärer.

David Men ni har er egen kropp att ta hänsyn till. Den har tagit skada.

Helena Vi blir tydligen tvungna att kompromissa med varandra. Låt oss se hur länge jag kan stå ut med er vård och översyn.

David Tills ni blir frisk. Sedan är ni fri.

Helena Jag är rädd att det kan bli en svår tvångströja att nödgas bära.

David Det är bara tillfälligt. Se det som en semester.

Helena Jag har aldrig tagit semester. Det skulle aldrig falla mig in att ta semester.

David Ni är arbetsnarkoman. Ingen narkomani är hälsosam.

Helena Tvärtom. Arbetsnarkomani är den enda hälsosamma narkomanin, och att kalla den en narkomani är att förnedra den.

David Kalla det vad ni vill. Jag försöker bara hjälpa er.

Helena Vi får se om ni med era metoder lyckas hjälpa mig eller stjälp mig.

Syster Alice (inträder) Jag är här för att visa fröken Spielberg till hennes rum.

David Det är bra, syster Alice. Jag tror vår inledningsintervju är över. Syster Alice visar er till det finaste rummet i sanatoriet, där ni får bo. Välkommen till vår hälsosamma gemenskap.

Helena Jag hoppas den inte dödar mig. (*går med syster Alice*)

David Ett känsligt fall. Men det ska nog gå bra, om hon bara kunde förstå vad som är bra för henne.

Scen 2. Rum 17.

Helena Men det är ju en hel svit. Ska jag verkligen få bo här?

Alice Det är det finaste rummet i hela sanatoriet. Det är inte vem som helst som får bo här.

Helena Är jag då favoriserad?

Alice Det vet jag ingenting om. Jag vet bara att er konvalescens har högsta prioritet.

Helena Jag känner mig privilegierad.

Alice Det är viktigt att rummen utnyttjas. (*Det knackar på dörren.*) Kom in!

Budet (kommer in med ett blomsterfång) Det var bara de vanliga blommorna.

Helena Blommor? Till mig? Från vem då?

Alice De är inte till er. De är till den föregående gästen. De är från en hemlig beundrare som skickar dem anonymt i hemlighet. Det har pågått länge. De fortsätter att komma fastän den beundrade gästen är avliden sedan länge.

Helena Vad är det för blommor?

Alice Det är alltid vita orkidéer.

Helena De är vackra. Det vore synd att kasta bort dem. Får jag behålla dem?

Alice Naturligtvis. Det kan komma fler.

Helena (till budet) Tack så mycket. Kan man få veta vem avsändaren är?

Budet Jag är rädd att det är omöjligt. Han har alltid velat vara anonym. Hans beställning är på obestämd tid. Det är alltid samma blommor specifikt till detta rum.

Helena (till Alice) Man måste ju kunna meddela avsändaren att adressaten är avliden.

Budet Det är svårt när man inte vet vem avsändaren är.

Helena Det verkar inte klokt. Jag ska tala med min doktor om saken.

Budet Gör det. Det är så mycket skumma saker som pågår här. Vi blir gärna av med ett gammalt mysterium. (*går*)

Alice Jag ska också se om jag kan utreda saken. För ni vill väl inte ha fler blommor som är avsedda för en avliden?

Helena Helst inte, hur vackra de än är.

Alice Är allting till belåtenhet annars?

Helena Synnerligen. Det är mer och bättre än vad jag förtjänar.

Alice Alla patienter förtjänar det bästa.

Helena Tack, syster. (*syster Alice går*) Jag får ställa om mig till en helt annan sorts liv än jag någonsin varit med om förut. Det är bara att acceptera att jag numera är en patient.

Scen 3.

Doktor Sandmann väntar utanför ett rum där någon virtuos spelar Chopinetyder.

Så bestämmer han sig, öppnar dörren och stiger in, scenen öppnar sig för en salong där Helena sitt vid en flygel.

David Jag är ledsen att jag måste avbryta er, men ni får inte spela längre.

Helena Men jag har ju precis börjat.

David Ni har hållit på i en timme. Vi måste tänka på er hälsa.

Helena Det är ju det jag gör. Jag spelar för att leva. Jag kan inte leva om jag inte får spela. Jag har kommit hit för att leva, inte för att dö.

David Det är just för att ni skall få leva som vi måste begränsa er tjänsteutövning. Även Clara Schumann förbjöds av sin läkare att spela mer än en timme om dagen.

Helena Då var hon över sjuttio.

David Men hon var frisk. Ni har lungtuberkulos.

Helena Har ni kommit hit bara för att påminna mig om min sjukdom? Jag kände mig helt frisk innan ni uppträdde som en störning. Vill ni göra mig sjuk igen?

David Det gäller att få er helt frisk.

Helena Med att begränsa min rörelsefrihet? Med att hindra mig från att spela och avbryta mig om jag gör det? Förstår ni inte att en pianist måste öva dagligen, annars gistnar och stelnar fingrarna!

David Musiken är det sista jag vill beröva er. Tvärtom. Det finns ingen mera hängiven beundrare av er här på sanatoriet än jag. Jag har alla era skivor. Jag njuter av dem och vill bara rädda er musik.

Helena Förlåt mig, men jag tror inte på era metoder. Ingen patient mår bra eller blir kurerad med tvångströjor.

David Upplever ni miljön här som en tvångströja? Ni har all frihet i världen. Ni kan bege er ner till byn när ni vill. Ingenting hindrar er. Men ni kan aldrig bli helt frisk om ni inte iakttar er läkares ordinationer.

Helena Föråt mig, jag är stygg och olydig, ni menar bara väl, men själen spjärnar emot kroppens begränsningar. Jag ska försöka bättra mig och tukta mig.

David Jag tror säkert ni kan underhålla er teknik tillräckligt med en timme om dagen.

Helena Jag ska försöka hålla måttet.

David Duktig flicka. Jag litar på er. (*går*)

Helena Det här går inte längre. Jag skulle aldrig ha kommit hit. Man är ständigt övervakad och kontrollerad, och avviker man det minsta från regleringarna blir man åthutad med uppsträckningar. Ingen musiker kan finna sig i sådant. Jag måste ta mig ledigt från den här semestern. (*börjar spela igen. Man ser doktorn utanför skaka på huvudet.*)

David Jag visste det. Ingenting kan hålla henne på jorden. (*går vidare*)

Scen 4. Vid en bar nere i byn.

Daniel Jag har sett er förut någonstans.

Helena Jag har aldrig sett er förut.

Daniel Då måste jag misstänka att ni är någon sorts kändis.

Helena Har varit. Jag är rädd att jag är ganska passé.

Daniel Vad har ni varit? Filmstjärna?

Helena Aldrig i livet.

Daniel Ni skulle mycket väl kunna vara det, så vacker som ni är.

Helena Tack för artigheten, men det har jag aldrig satsat på.

Daniel Vad har ni satsat på då?

Helena Själens skönhet.

Daniel (häpen) Är ni då någon sorts själasörjare?

Helena Nej, musiker.

Daniel Det förklarar saken.

Helena Vad förklarar det?

Daniel Er harmoniska utstrålning och era behagliga vibrationer.

Helena Ni tycks veta någonting om sådana saker. Vad är ni själv?

Daniel Universalamatör.

Helena Det kan innebära vad som helst.

Daniel Jag är kulturskribent och kritiker.

Helena Det förklarar saken. Då måste ni ha upplevat mig på estraden.

Daniel Vem är ni?

Helena Helena Spielberg.

Daniel (förundrad) Vilken sällsam tur jag har. Hela världen undrar vart ni har tagit vägen, och så är ni här.

Helena Jag ber om er diskretion. Helst skall ingen veta att jag är här.

Daniel Har ni anledning att vara inkognito?

Helena Jag är på rymmen.

Daniel Från vad?

Helena Från sjukhuset.

Daniel Är ni sjuk?

Helena Från sanatoriet. Jag har tagit ledigt. Jag kunde inte stå ut med restriktionerna längre. Disciplinen är för hård.

Daniel Ni ser inte alls sjuk ut.

Helena Jag känner mig inte sjuk heller. Det var min professor som insisterade på min intagning.

Daniel Har ni blivit friskare?

Helena Nej, isoleringen har gjort mig sjuk.

Daniel Då gjorde ni rätt som bröt er ut.

Helena Det blev nödvändigt. Jag kvävdes där inne av alla begränsningarna. Jag fick inte ens öva som jag ville. Men om en pianist inte får öva måste hon deklinera. Fingrarna gistnar, och om man tappar rutinen blir det väldigt svårt sedan att återvinna den. Man får arbeta dubbelt så hårt.

Daniel Och det får ni inte göra för doktorn. Risken är att ni går förlorad.

Helena Det var det jag menade. Jag har funnit mig i att vara passé för tillfället.

Daniel Tror ni att ni kan komma tillbaka?

Helena Det är det enda jag har att leva för.

Daniel (studerar henne) Jag tror inte att ni är tillräckligt sjuk för att hållas inspärrad. Ni har inget liv på ett sanatorium. Ni har ert liv utanför.

Helena Det var därför jag tog mig ledigt.

Daniel Jag är ingen läkare och har ingen läkarutbildning, men jag vet en del om hur själen fungerar och dess obegränsade möjligheter och resurser till helande verkan. Jag känner flera som botat sig själva från cancer med själens helande kraft. Det att läkarvetenskapen motarbetar och förföljer alla alternativa metoder och stämplar alla som kvacksalvare behöver inte betyda att de är värdelösa. Om man tror på det själv är allting möjligt.

Helena Nu är det ni som leker själasörjare.

Daniel Bara lekman. Jag gäller ju för att vara universalamatör. Men jag tror jag skulle kunna leda er på bättre och säkrare vägar.

Helena Hur då?

Daniel Vi måste prata mera om saken. Vad hade ni för symptom? Varför blev ni internerad?

Helena Jag råkade ut för en hostattack med blodstörtning under en konsert. Då blev alla skräckslagna, och min professor skred till handling direkt.

Daniel Hade det hänt förut?

Helena Nej. Aldrig. Jag hade hostat ibland men inte brytt mig om det. Ingen annan hade märkt något.

Daniel Och det har inte hänt igen senare?

Helena På sjukhuset har jag bara känt mig frisk hela tiden.

Daniel Det är den friska luften, det hälsosamma ombytet, den vackra miljön och i viss mån er distans till musiken, som ni med tiden dock blivit lidande av.

Helena Är ni hemma här på orten? Skulle ni kunna fixa åt mig ett ställe där jag kunde få öva obehindrat?

Daniel Med lätthet. Jag har ordnat det till i morgon.

Helena Men låt ingen veta vem jag är.

Daniel Lita på mig. Jag kan gömma statshemligheter.

Helena Jag vore innerligt tacksam för den möjligheten.

Daniel Ni behöver komma ut mera och träffa människor och roa er. Det är vad ni behöver. Livet finner ni bland människor. Ensamhet är döden.

Helena Ni har rätt. Därför saknar jag min publik.

Daniel Om jag känner er rätt kommer ni aldrig att sakna publik så länge ni spelar.

Helena Tack för er uppbyggliga rådgivning.

(Harriet hittar dem.)

Harriet Bra, Helena! Du tycks ha funnit en kavaljer redan!

Helena Inte alls. Vi bara diskuterar.

Daniel Jag har haft det stora nöjet att få stifta bekantskap med denna konstnär som världen begravt levande. Och jag tror jag kan vara henne behjälplig med att åter hjälpa henne till rätta. Hur känner ni varandra?

Harriet Vi är grannar på hospitalet. Jag rekommenderade henne för länge sedan att smita ut ibland. Hon behöver avkoppling från de bedrövliga sjukhusrutinerna.

Daniel Så ni är också fast som patient?

Harriet Fast jag blir utskriven när som helst. De senaste röntgenplåtarna uppvisade inte längre några fläckar, och jag har aldrig känt mig friskare.

Daniel Ja, sjuk är det minsta ni ser ut.

Harriet Du borde ta ut svängarna medan du är här, Helena, och roa dig lite grand, sätta dig vid roulettebordet eller dansa runt som alla andra normala människor. Här har du ju dessutom en kavaljer.

Helena Jag dansar inte.

Daniel Inte jag heller.

Harriet Förlåt. Jag ville inte utsätta er för frestelser. Jag ville bara se mig omkring och såg att du äntligen tagit ditt förnuft till fånga. Jag hoppas det inte är den enda gången.

Daniel Det hoppas jag också.

Helena Det lär det inte bli, för nu vet jag hur man gör.

Harriet Du är på rätt väg, Helena. Lycka till i fortsättningen!

Helena Tack. *(Harriet drar vidare.)*

Jag tror det är bäst jag tar mig tillbaka till sanatoriet nu, innan de börjar sakna mig och efterlysa mig.

Daniel Som ni behagar. Ni har en sprudlande väninna som tydligen är er bundsförvant. Hon presenterade sig inte. Vad heter hon?

Helena Harriet. Tack för ert sällskap. Var kan jag träffa er?

Daniel Vi kan ses här igen i morgon. Ingen känner er här utom Harriet.

Helena Vilken tid?

Daniel Säg vad som passar er.

Helena Efter lunch klockan ett?

Daniel Perfekt.

Helena Bra. Tack igen. (*bryter upp. Räcker honom handen till farväl.*)

Daniel Farväl, min upptäckta okändis. (*kysser hennes hand. Hon försvinner.*)

En sällsam bekantskap. Att hon skulle dyka upp här! Jag får se det som en skänk från ovan. Det är bara att göra allt vad jag kan för henne. (*dricker*)

Scen 5. Sanatoriet.

David Ni tar er friheter, fröken Spielberg.

Helena Jag vet.

David Det är inte bra för er hälsa.

Helena Det är inte heller bra för min hälsa att jag inte får leva, inte får göra vad jag vill, inte får arbeta och måste finna mig i att vara mer eller mindre inspärrad här.

David Ni måste förstå, att det är er enda möjlighet att bli frisk att finna er i våra discipliner. Ni får ändå röra er ganska fritt, ni får spela piano varje dag, det enda som vi måste förbjuda er är utsvävningar och att stanna borta över natten, så att vi måste efterlysa er.

Helena Jag får inte spela tillräckligt för att kunna hålla min standard. Det är livsviktigt för mig som pianist. Det var inte meningen att stanna borta över natten. Det råkade bara bli för sent för att ta sig tillbaka, och dessutom blev det oväder.

David Force majeure kan vem som helst råka ut för. Låt det bara inte bli en vana.

Helena Jag ber om ursäkt. Naturligtvis vill jag bli frisk, men ärligt talat känner jag mig inte alls sjuk, och ingen kan se att jag är sjuk utom möjligen ni.

David Det är bara jag som kan se hur ni ser ut inuti, och tyvärr måste jag dra mina slutsatser av hur era lungor ser ut.

Helena Jag såg att min väninna Harriets rum är tomt. Har hon förflyttats?

David Hon är utskriven. Hon blev tillräckligt frisk. Hon kommer inte tillbaka hit mer.

Helena Så bra för henne. Hur lång tid tror ni jag har kvar här?

David Dessvärre kan det ta månader.

Helena Hur ska jag kunna stå ut med det?

David Ni måste, om ni vill bli frisk.

Helena Under er späkning hinner jag dö innan jag blir frisk.

David Om ni sköter er hinner ni bli frisk innan ni dör.

Helena Jag känner mig som en galärslav.

David Det är er musikaliska självdisciplin som är ert slaveri.

Helena Menar ni att jag måste överge musiken för att bli frisk?

David Nu överdriver ni. Självklart inte. Jag menar bara att orsaken till er sjukdom mycket väl kan vara nervös och fysisk överansträngning i ert ständigt hårda konserterande.

Helena Skulle jag då nödgas övergå till att bara spela för mig själv?

David Det kunde visa sig tillrådligt. Ni kunde ändå fortsätta göra inspelningar.

Helena Jag kan inte svika min publik.

David Är det inte ett slags tvetydigt njutningsberoende, som av en berusning som ständigt kräver mera?

Helena Jag är arbetsnarkoman, om det är det ni menar.

David Det är det som kan vara mera skadligt än nyttigt.

Helena Doktorn, problemet är min idealism. Jag lever för ett skönhetsideal som rimmar illa med verkligheten. Om jag då måste välja väljer jag hellre mitt ideal än verkligheten.

David Man måste tyvärr kompromissa. Man slipper aldrig verkligheten hur man än försöker hänge sig åt sina ideal.

Helena Men om verkligheten försöker dra ner en till en lägre nivå och påtvinga mig en förnedring måste jag revoltera.

David Det är väl ett problem som alla konstnärer ställs inför. Jag tvingar er inte till någonting. Det är ert liv och er hälsa. Jag bara konstaterar fakta och ser det som min plikt att göra dem klara för er så att ni själv kan ta ställning till dem och välja er väg därefter.

Helena Så ni vill inte beröva mig mitt liv?

David Det är det sista jag vill göra.

Helena Inte ens för att rädda det?

David Bara ni kan rädda er själv. Jag kan inte mer än anvisa er hur ni kan göra det.

Helena Genom att följa era anvisningar?

David Ja.

Helena Tack för att ni är så uppriktig.

David Det måste jag vara. Annars är jag inte en god läkare.

Helena Får jag hälsa på Harriet nere i byn?

David Naturligtvis får ni det.

Helena Jag vill gärna veta hur hon gjorde för att bli frisk fastän hon tog sig alla friheter.

David Vi varnade henne, liksom vi varnat er. Hon valde att ta sina egna risker. När vi måste konstatera att hon var helt fri från tuberkler kunde vi ingenting annat göra än att skriva ut henne, men vi rådde henne dock att ta det försiktigt.

Helena Det ska bli intressant att höra hennes succéberättelse.

David Framför gärna våra lyckönskningar.

Helena Det ska bli mig ett nöje. Farväl så länge, doktorn.

David Lycka till. (*Helena går.*)

(*ensam*) Jag varnade henne också för riskerna av ett återfall, och jag hoppas innerligt att hon inte genast hoppar över skaklarna.

Scen 6. Baren

Daniel Jag är glad att ni kom tillbaka. Blev interneringen för trång för er?

Helena Varje gång jag kommer hit ner är jag glad att jag kom undan levande. Sanatoriet känns mer och mer som en krympande likkista, som man pressas djupare och djupare ner i.

Daniel Det låter inte hälsosamt.

Helena Jag menar det. Det blir allt mindre hälsosamt.

Daniel Kan ni inte bara lämna det sjunkande skeppet, innan ni går under med det?

Helena Min läkare varnar mig för att avbryta behandlingen.

Daniel Ja, ni betalar ju för den. Är inte hela sanatoriet bara ett enda stor kvacksalveri?

Helena Det är vad jag har misstänkt från början.

Daniel Ni skulle få ett bättre liv med mig, med konserter och full frihet, och ni skulle få spela i fred hela dagen lång.

Helena Jag har forskat efter Harriet, min granne. Hon bara försvann. Hon blev utskriven, men vi lovade varandra att hålla kontakten.

Daniel Hon måste ju ha kommit hit ner först innan hon försvann. Någon måste veta något.

Bartendern Talar ni om den glada flickan Harriet från sanatoriet?

Daniel Ja. Vet ni något om henne?

Bartendern Hon fördes i hast tillbaka till sanatoriet.

Daniel Vad hände?

Bartendern Hon fick en plötslig blodstörtning.

Helena Det får inte vara sant!

Bartendern Jo, det är tyvärr sant. Jag såg det själv. Det var här inne. Hon hade förfriskat sig med några glas och var glad och upprymd som vanligt och skulle just bege sig ut på något nytt kärleksäventyr för att fira sin utskrivning, när blodet plötsligt började forsa ut ur munnen på henne. Ambulansen tillkallades omedelbart. Hon är nog tillbaka på sanatoriet nu.

Helena Det var det värsta som kunde hända henne. Jag måste upp dit och stödja henne. Hon får inte bli ensam där med läkarna.

Daniel Jag undrar om det är så tillrådligt. Du kan fastna där själv på nytt. Du har inget ansvar för henne.

Helena Nej, men hon var min bästa vän där. Jag får inte svika henne. Hon behöver mig nu.

Daniel Jag har varnat dig.

Helena Tack, Daniel, men en vänskap förpliktar. *(bryter upp)*

Bartendern Var inte orolig. Hon kommer loss därifrån igen så fort hon kan.

Daniel Jag hoppas ni har rätt.

Scen 7. Hos doktorn

Helena Jag vill veta vad som har hänt med Harriet.

David Det vill ni inte veta.

Helena Varför det?

David Därför att hon är död.

Helena Var det hennes likkista som var det första som mötte mig när jag kom tillbaka?

David Ja, det var det. Hennes släktingar skall komma hit för att hämta hem henne.

Helena Vad hände?

David Hon drabbades av en akut blodstörtning som ingenting kunde hejda. De kunde ingenting göra på sjukhuset. Det kan drabba även den friskaste.

Helena Så det var inte tuberkulosens fel?

David Hennes lungor var mycket försvagade efter sjukdomen. Hon var fysiskt mycket bräcklig och spröd hur frisk hon än var. Det behövdes inte mycket för att slå hål på det tunna friskhetsskalet. Jag varnade henne för att ta i för hårt. Ändå var det tydligen just det som hon gjorde. Hon tycks ha tagit sig alla friheter genast för att fira sin utskrivning.

Helena Hade ingenting kunnat rädda henne?

David Jo, hon själv, om hon tagit det lugnare. Hon var oförsiktig och tog alla risker på en gång. Det värsta är att jag tror att hon visste vad hon gjorde.

Helena Hon ville njuta av livet medan hon var fri. Hon kanske kände på sig att det inte skulle vara så länge.

David Det är mycket möjligt.

Helena Nu vill ni väl framhålla henne som ett varnande exempel och förmana mig att hålla mig lugn och inte ta några risker.

David Jag tror inte att jag behöver det. Jag tror att ni är lika medveten om vad ni gör som hon var det.

Helena Hon ville bara leva.

David Vem vill inte det?

Helena Jag menar, ta ut alla livets möjligheter medan det går innan det är för sent.

David Allt övermått är ohälsosamt.

Helena Det är den inskränkningen jag liksom hon inte kan acceptera. Jag är musiker. En musiker måste få vara fri. Annars kan hon inte leva. Hon kvävs av den mänskliga begränsningens förnedrande tvångströja.

David Det är den vi alla måste underkasta oss.

Helena Inte en musiker. Musiken är frihet och kräver frihet. Varje inskränkning är ett brott mot musiken.

David Därför blev ni sjuk av överansträngning.

Helena Nej, doktorn, överansträngningen gav mig frihet och luft att andas. Arbetsnarkomani är ingen last utan enbart hälsosam energi, som måste få utlopp, eller den skapande anden imploderar av kvävning och sjukdomar. Man ville begränsa mig. Därför blev jag sjuk. Man ville tvinga mig in i rutiner och binda mig med kontrakt. Man ville kontrollera mig, men musikens ande kan inte kontrolleras. Den måste få sväva och flyga i obegränsad frihet.

David Er kropp är dock dödlig och lyder under ofrånkomliga naturlagar. Om man forcerar den måste den reagera negativt.

Helena Er kategoriska krasshet är mördande, doktorn. Människan är inte bara en kropp. Hon är en ande som håller kroppen vid liv, och därför är anden den mest

betydelsefulla delen av människan. Den är till för att uppmuntras och befordras, och inte för att kontrolleras och stängas inne.

David Betyder det att ni har för avsikt att följa Harriets exempel och slå er fri med vilka medel som helst?

Helena Hon ville bara leva. Jag vill också bara leva.

David För att kunna leva behöver man ett visst mått av omdöme.

Helena Ert snusförnuft är så torrt så att det knastrar. Man riskerar att torka ut i er närvaro. Musik kräver motsatsen. Annars dör den.

David Jag har hela tiden bara försökt rädda er själv och er musik.

Helena Med att belägga den med körförbud? Musiken måste revoltera, doktorn.

David Om ni revolterar kan jag inte ansvara för följderna.

Helena Tack, doktorn. Det tar jag so m ett *carte blanche*. (går)

David Hon vet inte vad hon gör. Det enda vi kan göra är att åtminstone hålla henne under bevakning.

Scen 8. Baren

Daniel Det gläder mig att du har kommit tillbaka. Man kan väl inte annat än stagnera ihjäl där uppe.

Helena Jag har mer eller mindre gjort slag i saken. Jag vet inte om jag vill återvända dit mer. De vill bara trälbinda mig.

Daniel Det gläder mig. Då har du tagit ditt förnuft till fånga.

Helena Och jag hade dig och baren att ta min tillflykt till som ett bättre alternativ.

Daniel Så ska det låta. Betyder det att du är fri till att börja festa?

Helena Absolut. Det behovet är trängande.

Daniel Jag väntade på den signalen. På lustjakten Amfitrite har de en tillställning i kväll med dans och underhållning. Får jag ta med dig dit som min dam?

Helena Jag kan inte tänka mig någon lämpligare kavaljer.

Daniel Det ska bli mig en ära. Jag har dyrkat dig från första början. Att du skulle bli min dam är uppfyllelsen av mina högsta ambitioner.

Helena Det ska bli ljuvligt att få släppa loss.

Daniel Det är nog det du mest av allt behöver.

Helena Det tror jag också.

Bartendern Akta er för den där karlen, frun. Han kan bli farlig för er.

Helena På vilket sätt?

Daniel Han bara skämtar. Du hamnar i bästa tänkbara sällskap. Det är bara fint folk ombord.

Helena Så jag ska då helst klä upp mig?

Daniel Lång klänning räcker. Din egen skönhet ställer alla andras i skuggan, vilka juveler de än försöker skryta med. Du har väl kläder med dig?

Helena Jag tog med mig det nödvändigaste för säkerhets skull. Jag är tillräckligt rustad på mitt hotellrum.

Daniel Kan du visa mig var du bor?

Helena Gärna det. Jag kunde inte välja ett hotell utan piano.

Daniel Då får jag kanske till och med höra dig spela?

Helena Om du vill. Jag står helt till min riddares förfogande.

Daniel Och jag känner mig som om jag räddat en jungfru undan trollen.

Helena Jag är inte rädd för trollen längre.

(Han eskorterar henne ut.)

Scen 9. Ombord på lustjakten.

Fest och glädje, god stämning, god smak och elegans överallt,
fina unga herrar i smoking och vackra unga damer i långa klänningar.

Daniel Här har du din värld. Allt detta är ditt. Känn dig som hemma. Det är mitt stora nöje att få dela allt vad jag har med dig.

Helena Din generositet är överväldigande. Känner du verkligen alla dessa människor?

Daniel De är bara mina vänner. Mitt sociala liv har inga inskränkningar. Alla jag känner är mina vänner. Får jag bjuda dig på en drink?

Helena Jag borde inte dricka, men ett tillfälle som detta kan inte hindra mig.

Daniel (slår upp ett glas åt henne) Det är inte farligt. Det är bara champagne.

Helena Jag har trots allt druckit det förut.

Daniel Skål och välkommen. Denna värld är din. Jag hoppas du stannar och trivs.

Helena Men vad är egentligen dina avsikter?

Daniel Att befria dig, att erbjuda dig den definitiva befrielsen från allt tvång och stress,

Helena Skulle du vara min befrielse?

Daniel Varför inte? Det är ju det du har bett om.

Helena Jag har svårt för att tro på vad som är för bra för att vara sant.

Daniel Förneka inte det gyllene tillfällets möjligheter för dig själv. Du har rätt att leva. Här har du ditt liv. Där uppe i sanatoriet har du bara sjukdom och död.

Helena Ja, där hålls man ständigt medveten om att man är dödlig. Här får man plötsligt smak för odödligheten.

Daniel Du är redan odödlig genom din musik. Här kan du få din odödlighet bekräftad.

Monica (kommer upp till dem) Ska du inte presentera din nya dam för mig, Daniel?

Daniel (generad) Vad gör du här, Monica?

Monica Deltar i ditt firande. Är du nyförlovad nu igen?

Daniel Detta är Monica Balinsky, en gammal vän till mig. Detta, Monica, är den världsberömda pianisten Helena Spielberg som är här på semester.

Monica Så intressant. Får man höra henne spela?

Daniel Om hon behagar.

Helena Jag har tagit ledigt från alla konserter tills vidare. Jag har kommit bort från mina dagliga övningar.

Daniel Och därför har hon blivit frisk. Hon höll på att ta livet av sig med sin ständiga stress och överansträngning.

Monica Har ni varit sjuk?

Helena Jag är bättre nu.

Daniel Jag har hjälpt henne upp på traven efter en krisartad svacka.

Dick (bryter in) Där är du, Daniel. Jag måste få tala med dig. Så bra att du dök upp här.

Daniel Är det mycket angeläget?

Dick Ytterst. Kom. Det gäller vårt senaste uppdrag. *(drar honom med sig)*

Daniel Jag är upptagen.

Dick Ja. Med mig.

Daniel (till Helena) Ursäkta mig. Detta kan tydligen inte vänta.

Monica Hon är i säkra händer här hos mig. Jag ska ta hand om henne.

Daniel Det är det jag rädd för. *(Dick får honom bort med sig.)*

Monica Han är alltid sådan. Flyktigheten själv.

Helena Har ni känt honom länge?

Monica Alltför länge. Jag kan honom utan och innan.

Helena Hur länge har ni känt honom?

Monica Sedan urminnes tider.

Helena Då kan ni kanske berätta något om honom. Jag känner honom knappt.

Monica Ni hade tur som råkade ut för mig. Då hinner jag varna er.

Helena För vad?

Monica Han har aldrig älskat en kvinna utan att bedra henne.

Helena (chockad) Det är en förskräcklig anklagelse. Har han haft många?

Monica Han samlar på dem. Han kommer alltid hit med en ny. Det varar aldrig länge. När han tröttnat på henne sviker han henne och hänger sig åt en annan att kunna förbruka. Hur har ni råkat ut för honom?

Helena Jag behövde ta ledigt från kliniken, och då träffade jag honom.

Monica Kliniken? Har ni varit på avgiftning?

Helena Nej, bara vilokonvalescens.

Monica Vad var ert problem?

Helena Min manager avbröt min turné och skickade mig hit till sanatoriet.

Monica Tuberkulos?

Helena Ja.

Monica Lyd mitt råd och återvänd genast till sanatoriet. En sådan som Daniel är det värsta en konvalescent kan råka ut för. Han vill bara utnyttja er och förbruka er som alla andra. Ni är inte mer än en kick för honom.

Helena Han menade sig återge mig livet. Jag var inmurad där uppe i anstalten som en annan fånge.

Monica Ibland är isolering bättre än dåligt sällskap.

Helena Kan något sällskap som man trivs med vara dåligt? Min lärare sade alltid att man inte har något liv utom med folk. Som konsertpianist blir man beroende av publiken.

Monica Vad hände som gjorde att er turné måste avbrytas?

Helena Blodstörtning.

Monica Då borde ni inte vara här i en skenande karusell av utsvävningar och ansvarslöshet.

Helena Jag behövde avkoppling och omväxling.

Monica Daniel kommer att lägga beslag på er tills ni är förbrukad. Följer ni honom är ni förlorad och får bergsäkert återfall. Fly medan ni kan. Passa på nu när han är borta.

Helena Det är sent. Jag hinner inte tillbaka upp i natt.

Monica Ni måste om livet är er kärt.

Daniel (återvänder) Har du pratat skit om mig inför mina vänner nu igen, Monica?

Monica Jag har bara som vanligt talat om sanningen.

Helena Ni låter som om ni var gifta med varandra.

Daniel Det är det sista vi har varit.

Monica Vi känner varandra för väl för det.

Daniel Ingen kommer någonsin att vilja gifta sig med dig, Monica, och jag kommer alltid att varna alla kandidater från att försöka.

Monica Liksom jag alltid kommer att varna alla för dig. Du har alltid förfört och förbrukat en dam för mycket, och ändå får du aldrig nog av att förstöra andras liv.

Helena Tack, men jag måste nog gå nu. Jag lämnar er med era privata uppgörelser.

Daniel Monica älskar att förstöra andras relationer. Jag hoppas hon inte har lyckats med att förstöra vår.

Helena Det kom aldrig så långt som till en relation. (*går*)

Daniel Är du nöjd nu? Nu kan jag inte rädda henne längre.

Monica Det är jag som har räddat henne från dig. Du skulle ha blivit hennes undergång.

Daniel Går hon tillbaka till sitt hotell?

Monica Nej, hon går tillbaka till sitt sanatorium. I sitt hotell skulle du bara spåra upp henne och fullfölja ditt förstörelseverk med hennes liv.

Daniel Du är inte klok. Det regnar ute, och det ska bli oväder. Hennes bräckliga lungor tål inte ett återfall.

Monica Det skulle du ha tänkt på innan du skrämde bort henne.

Daniel Tala för dig själv. Jag skrämde henne aldrig, men du har chockerat henne.

Monica Gå ut då i ovädet och rädda henne om du kan. Du hittar henne aldrig i stormen.

Daniel Jag är inte ansvarig för henne. Bara hon kan rädda sig själv.

Monica Det är det hon försöker göra, men jag är rädd att den skada du redan vållat henne är irreversibel. Jag känner dig och alla dina andra offer.

Daniel Dra för fan i våld, din usla satmara! (*lämnar i vredesmod*)

Monica Du är för sent ute för att kunna rädda henne. Hon var förlorad i det ögonblick du först fångade hennes blick. (*suckar*) Han lär sig aldrig.

Scen 10. Sanatoriet, Helena till sängs hos läkaren.

David Hur kunde ni bära er så vanvettigt dumt åt, ni som ändå är en mogen och resonlig kvinna? Vad flög i er?

Helena Jag blev väl desperat och fick panik.

David Varför? Vad ingav er denna besinningslösa panik?

Helena Snälla doktorn, ni begränsade ju mig mer och mer. Min existens här blev som en ständigt allt hårdare snörd tvångströja, jag fick ju inte arbeta och inte leva, jag kunde inte andas till slut, så jag bara måste ta till vilken nödutgång som helst.

David Det är bara sjukdomen som ger er andnöd. Med att ge er iväg och utsätta er för risker som dåligt väder, som nu drastiskt försämrat ert tillstånd, så att det tillstått komplikationer, som lett er in i en kris, som kan kosta er livet. Det var er smala lycka att någon hittade er i rännstenen när ni förlorat medvetandet i en blodstörtning mitt i natten i gisslande hällregn. Ni har räddats till livet men inte mer.

Helena Jag ville bara leva. Jag ville bara arbeta.

David Ni kan inte arbeta så länge ni är sjuk.

Helena Då kan jag lika gärna dö.

David Det är det vi är till för att se till att ni inte gör.

Helena Ni vill alltså tvinga mig att leva mot min vilja.

David Vi vill rädda både ert liv, er verksamhet, er musik och er karriär. Det får ni aldrig ett ögonblick tvivla på. Men om ni vill kunna arbeta igen måste vi till varje pris eliminera risken för återfall. Jag ber er för er egen skull att samarbeta.

Helena Kroppen är villig, men själen vill ut ur kroppen.

David Det är det som är risken. Det är det vi måste förhindra.

Helena Vem kan stänga inne musiken? Vem kan hålla själen tillbaka? Om själen inte längre finner kroppen användbar måste själen bli befriad från en last som hotar dess existens.

David Försök då inse situationens allvar. Ni har förkylt er genom oförsiktighet, ni har fått återfall i sjukdomen och blodstörtning, ni har svävat mellan liv och död och hade dött om vi inte plockat upp er från rännstenen, och ändå verkar ni vilja insistera på ett låta musiken ta livet av er.

Helena Tvärtom. Det är musiken som ger mig liv. Jag har inget liv utom i musiken.

David Det är det livet vi försöker rädda.

Helena Med att tysta den?

David Med att disciplinera den.

Helena Ingen musik kan fungera utan disciplin, men den disciplinen ni vill påtvinga mig är inte musikalisk. Er sjuksäng är inte en viloplats utan en likkista. I stället för att hjälpa mig kapslar ni in mig.

David Vi vägrar acceptera ert fall som hopplöst.

Helena Jag är rädd, doktorn, att mitt fall är hopplöst, för jag kan aldrig avstå från musiken.

David (suckar) Er upproriskhet borde vara hälsan själv, men tyvärr är den bara självdestruktiv. *(tystnad)* Förstår ni? Ert uppror är inte mot vår vård eller mot musiken utan bara mot er själv, och risken är att ni blir ert eget offer för ert eget självsvöld. *(tystnad)* Förstår ni?

(När hon inte svarar förstår han att något är fel och går över till patienten.)

Säg inte att hon har gått in i medvetlöshet igen. *(undersöker henne hastigt, under stigande oro:)*

Nej! Så får ni inte göra! Vad som helst men inte detta! *(undersöker henne igen mera panikartat)*

(ropar) Syster! Syster Alice! *(Syster Alice inkommer)* Vad får ni ut av detta tillstånd?

(Syster Alice undersöker henne, lugnt och noggrant. Efter en stund:)

Jag är rädd, doktor Sandmann, att hon har lämnat oss.

David (förtvivelad) Nej! *(faller på knä vid hennes sida, begraver ansiktet i tårar hos henne)*

Rachmaninovs 18-e Paganini-variation börjar genljuda med piano och full orkester. Syster Alice tillkallar fler sköterskor och läkare som undersöker patienten, ruskar på huvudena, är överens om gemensam slutsats och drar slutligen lakanet över patientens ansikte. De lämnar småningom rummet och läkaren ensam med patienten, fortfarande med ansiktet begravt hos den avlidna. Musiken spelar till slut före ridåfallet.)

Göteborg i januari 2023